

[א], שכיב מרע שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד, משום דיצא עליו שם בן חורין.

והרב ר' יצחק בר ברוך זצ"ל הורה ממתנת שכיב מרע ולא ממתנת בריא, דודאי אינה מפקעת לא כתובה ולא מזונות²¹⁸. כי מדקדק מלשון רבינו תם זצ"ל שפירש שעל ידי שתקנו הגאונים לכתוב בכתובה ובשטרי חוב כל נכסי דקנאי ודקנינא דאית להון אחריות ודלית להון אחריות יהון אחראין וערבאין כו' דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי, שעל ידי כן נעשו משועבדין המטלטלין לגבותן מיתמי כאילו משעבדי ליה מטלטלי אגב מקרקעי²¹⁹, ולהכי מהני שאין בהם אגב בשטרות שלא לטרוף מן הלוקחות מטלטלין והרי הן לענין לקוחות כמו בימי חכמי התלמוד שלא לטורפם מן הלוקחות, והוה הלוקחות מאוחרין כמו בעל חוב מאוחר שקדם וגבה דקיימא לן בערכין נ. בן מה שקדם וגבה במטלטלין [גבה], כדפר"ח זצ"ל במי שהיה נשוי [כתובות צד, א] קט, אף על פי שפר"ח זצ"ל עוד פירוש אחר תפס לו ר"ת זצ"ל את זה, ומתוך פירוש רבינו שדימה אותם לבעל חוב מאוחר מדקדק הרב דוקא דומיא דבעל חוב מאוחר שנותן דמים, אבל מקבל מתנה לא דפקיע שעבודם של מטלטלין.

ואין נראה זה לרבינו יצחק בר שמואל זצ"ל, כי איך תעלה על דעת אדם לומר דדוקא נקט בערכין בעל חוב מאוחר שקדם וגבה ממטלטלין כפר"ח זצ"ל מה שגבה גבה ולא מקבל מתנה, (הוא זה) [ה] לא²¹⁸ יותר מפקעת מתנה דאורייתא שעבוד מירושא כדמוכח הכא, וכל שכן ממטלטלין שאין כלל שעבוד עליהם [לפי התלמוד דלא מיגבו אפילו מיורשים משום דלא (שייך) [סמך] עלייהו בעל חוב שאין ניגבין [מ] מקבל מתנה דאורייתא [דעדיפא] לאפקועי שיעבוד דירושא, אם כן על כרחך אם יאמר התלמוד במטלטלין בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה לאו לאפוקי מתנה קאמר, דודאי מטלטלין מה שנתן נתן אפילו קדם ליה קודם לכן. על כן נראה כמו שבימי חכמי התלמוד מתנת מטלטלין דאורייתא מפקעת שיעבורו כמו מכר כל זמן שלא נתייחדו לאפותיקאות, כן גם עכשיו, כי לא מצינו ששינו הגאונים דין מטלטלין ממה שהיה בתחלה רק לגבות מיתמי, אבל לענין לגבות ממקבל מתנה דעדיף מיתמי להפקיע שיעבורו כדמשמע הכא בשמעתין לא מצינו שאמרו. אלא שמע מינה דמתנת בריא מפקעת שיעבורו מזונות, והוא הדין דכתובה דמאי שנא. ואם תאמר אם כן בטלת כתובת בנות ישראל, שיפקיעוה על ידי מתנת בריא. הא לא קשיא מיד, **דבא הכא נמי** יפקיעוה על ידי מכר שיכתבו עליהם 1234567 או יודו שמכרום.

(קכה) וכבר היה מעשה ונשאל רבינו יצחק בר שמואל זצ"ל והשיב²¹⁹, וזאת היא תשובתו. ראיתי את העשוקים ורמעם ואין להם מנחם, כי בא אצלי הבחור הזה ר' שמואל ובידו אגרת מנדיבי קינו²¹⁹ וכתוב בה כי אלמנה אחת תבעה לדין את ראובן [מ] ממון²²⁰ שהיה בידו משל בעלה, כי לא נתקבלה מזונות וכתובה ותגבה לשם. וראובן טוען כי כשהיה בעלה חולה מאותו חולי שמת בו נתן הממון ללוי קרובו והוא מבקשו ממנו ועל כן

הוא מעכבו. וכתוב באיגרת כי מתנת שכיב מרע היה, ובראותי אמרתי לאשר אצלי השתא בירושא דאורייתא אלמנה גובה ממטלטלי מתקנת גאונים, מתנת שכיב מרע דרבנן לא כל שכן, דכי האי גוונא אמרינן גבי מזונות ביש נוחלין [קלט, א]. ואף הוא הוציא כתב הרב ר' יוסף [ב"ר יצחק] מתוך אפונדתו שכן כתוב, רק אם נתן מתנת בריא בזה אמרינן ששוב לא תגבה ממטלטלי, כדמשמע התם דדוקא מתנת שכיב מרע. והרב ר' יצחק בר ברוך זצ"ל הורה במתנת שכיב מרע שאינה מפקעת שיעבור כתובה ומזונות ממטלטלין, אבל במתנת בריא שתפקיע שיעבור הכתובה מהמטלטלין לא הורה לו, כי מדקדק מרבינו תם זצ"ל שפירש שעל ידי שתיקנו לכתוב בשטרות דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי דעל ידי כך נעשו מטלטלין משועבדים לכתובה לגבותה מיתומים כאילו שיעבד ליה מטלטלי אגב מקרקעי, ולהכי אהני מה שאין בהן אגב בשטרות שלא יטרוף ממטלטלי מן הלוקחות והרי הם לענין לקוחות כמו בימי חכמי התלמוד שלא לטורפם מלקוחות, והוה ליה לקוחות מאוחרים כבעל חוב מאוחר שקדם וגבה דקיימא לן בערכין מה שגבה גבה במטלטלין, כדפר"ח זצ"ל בפרק מי שהיה נשוי, אף על פי שפירש ר"ח זצ"ל²²¹ עוד פירוש אחר תפס לו רבינו תם זצ"ל את זה. ומתוך פירוש רבינו שפירש שדימה אותם לבעל חוב מאוחר, מדקדק הרב רבינו יצחק זצ"ל דדוקא דבעל חוב מאוחר שקדם וגבה במטלטלין, כדפר"ח זצ"ל, מה שגבה גבה ולא מקבל מתנה. ואין נראה יותר שהרי הלא יותר מפקעת מתנה דאורייתא שעבוד (דירושא) [מירושא], כדאשכחנן פרק יש נוחלין גבי מזון אלמנה שמקרקעות יורשים ניוזנית וממקבל מתנה דאורייתא משמע שאינה ניוזנית, וכל שכן מטלטלין שאין להם שיעבור כלל לפי התלמוד דלא מיגבו אפילו מיורשים משום דלא סמך בעל חוב עליהו, שאין ניגבין ממקבל מתנה דאורייתא דעדיפא לאפקועי שיעבודא מיורשים. [ו] אם כן על כרחך אם יאמר התלמוד במטלטלי בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה לאו לאפוקי מתנה קאתי, דודאי מטלטלי מה שנתן נתן אפילו ליה קודם לכן. ועל כן נראה לי [כמו] שבימי חכמי התלמוד מתנת מטלטלין דאורייתא מפקעת שיעבורו כמו מכר כל זמן שלא נתייחדו לאפותיקאות, (כי) [כן] גם עכשיו, שלא מצינו ששינו הגאונים דין מטלטלין ממה שהיה בתחילה רק לענין לגבות מיתמי, אבל לענין לגבות ממקבל מתנה דעדיף מיתמי להפקיע השיעבור כדמשמע ביש נוחלין לא מצינו שאמרו. מיהו בעשה שוור אפותיקי [ומכרו] [ב"ק יא, ב], דומה דוקא מכרו אבל נתנו בעל חוב גובה ממנו, (דמשמע) [ומשם] אין ללמוד²²² (כלא) [בלא] עשאו אפותיקי דליהו נמי דינא הכי, שעל ידי אפותיקאות דוקא סומך בעל חוב על המטלטלין, דעשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה הימנו ואם לא עשאו אינו גובה אפילו (ה) מלוה בשטר שיש לה קול דלא סמך עליה. ומה שכותבים ראית להון אחריות ודלית להון אחריות, אף על פי שמועיל לגבות מיתמי כדברי רבינו תם זצ"ל [אפילו לרבי עקיבא] [כתובות פד, א], אינו חשוב כיחד שוור לאפותיקי, שהרי אין סברא שתגבה אשה עכשיו מעבדא שמכר

218 (הוא זה) [ה] לא, וכן התיקונים דלהלן, עפ"י נוסח התשובה דלהלן. 219 מנדיבי קינו, בשו"ת מהר"ם סי' רסה מגדולי קוטון. 220 [מ] ממון, וכן התיקונים דלהלן, עפ"י שו"ת מהר"ם שם. 221 בפרק... זצ"ל, עפ"י כתי"ל ושו. 222 ללמוד, כנ"ל.